

Wrocław, 25 czerwca 2016 r.

prof. dr hab. Jolanta Szybalska-Matczak
Akademia Muzyczna
im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Leszka Górki

sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej *dyrygentura*,
wszczętym w dniu 2 kwietnia 2014 roku przez
Radę Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Muzyki Kościelnej
Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu

Na przedstawioną do recenzji pracę doktorską mgr. Leszka Górki zatytułowaną *Dzieło cecylikańskiej odnowy muzyki kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w twórczości ks. dr. Józefa Surzyńskiego* składają się dwa elementy:

- dzieło artystyczne w postaci zarejestrowanego na płycie CD koncertu „Ocalić od zapomnienia”, który miał miejsce 3 czerwca 2014 roku w kościele farnym pw. Św. Stanisława Bpa i Męczennika w Buku,
- opis dzieła artystycznego w formie rozprawy pisemnej, której promotorem jest prof. zw. dr hab. Leszek Bajon.

Program dzieła artystycznego tworzą następujące kompozycje:

Utwory wokalne a cappella

1. Grzegorz Gerwazy Gorczycki – *Omni die dic Mariae*
2. Wacław z Szamotuł – *Ego sum pastor bonus*
3. Giovanni Pierluigi da Palestrina – *Missa Papae Marcelli – Kyrie*
4. ks. dr Józef Surzyński – *Jezu zmiłuj się*
5. ks. dr Józef Surzyński – *Dobranoc głowo święta*
6. ks. dr Józef Surzyński – *Missa in adorationem Sacratissimi Cordis Jesu*, op. 26
(*Kyrie, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei*)

Utwory organowe

7. ks. dr Józef Surzyński – *Preludium C-dur* op. 8 nr 1
8. ks. dr Józef Surzyński – *Andante g-moll* op. 8 nr 6

9. ks. dr Józef Surzyński – *Preludium D-dur* op. 12 nr 1
10. ks. dr Józef Surzyński – *Adagio* op. 8 nr 4
11. ks. dr Józef Surzyński *Preludium i fuga c-moll* op. 12 nr 10

Utwory wokalne-instrumentalne

12. ks. dr Józef Surzyński – *Ego sum panis vivus*
13. Mikołaj Zieleński – *O gloriosa Domina*
14. ks. dr Józef Surzyński – *Wszystkie trony niebieskie*
15. ks. dr Józef Surzyński – *Missa Dominicalis* op. 24 (*Gloria*)

Kompozycje wokalne a cappella oraz wokально-instrumentalne wykonane zostały pod dyrekcją mgr. Leszka Górki przez Zespół Kameralny „Amici Canti” oraz Poznańską Orkiestrę Symfoniczną „Fidelio”. Utwory organowe prezentował Jakub Pankowiak – asystent na Wydziale Instrumentalnym Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu.

Warto podkreślić, że pomysł dzieła artystycznego zrodził się m.in. z zainteresowania mgr. Leszka Górki osobą księdza – artysty, dyrygenta, pedagoga Józefa Surzyńskiego w kontekście jego starań o jakość muzyki chóralnej w kościele rzymskokatolickim. Pan Leszek Górka na miejsce koncertu wybrał kościół farny pw. Św. Stanisława Bpa i Męczennika w Buku, gdzie od 1993 roku pracuje na stanowisku organisty. Niezwykłej symboliki całemu wydarzeniu nadawał fakt, iż w miejscowości tej na cmentarzu przy Kościele Św. Krzyża jest pochowany ojciec ks. Józefa Surzyńskiego – Franciszek.

Dobór utworów, pozostających w zgodzie z ideami cecylińskiej reformy muzyki kościelnej, stworzył logiczną koncepcję całego koncertu. Jak można wnioskować z uszeregowania ww. kompozycji, prezentacja artystyczna składała się z trzech części. W pierwszej wykonano sześć utworów chóralnych a cappella. Druga część była poświęcona twórczości organowej ks. Józefa Surzyńskiego, zaś w ostatniej zaprezentowano kompozycje w wersji na chór mieszany i orkiestrę w instrumentacji Łukasza Łodygowskiego i Mariusza Matuszewskiego. Koncert rozpoczął Zespół Kameralny „Amici Canti” założony przez Leszka Górkę w 1996 roku przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Buku. Jako pierwsza zabrzmiała pieśń *Omni die dic Mariae* G. G. Gorczyckiego. Trzeba podkreślić, że mimo pewnej niestabilności intonacyjnej, szczególnie w kadencjach, wykonawcy oddali jej pochwalny charakter oraz zaprezentowali dbałość o właściwą prozodię. Biorąc pod uwagę amatorski charakter zespołu, należy w pełni docenić wkład pracy dyrygenta w przygotowanie niełatwych utworów polifonicznych, a w szczególności 4-głosowego motetu Wacława z Szamotuł *Ego sum pastor bonus* oraz 6-głosowego *Kyrie* z *Missa Papae Marcelli* G. P. da

Palestriny. W dziele twórcy tzw. idealnego stylu kościelnego momentami brakowało czytelnego prowadzenia linii melodycznej w drugim tenorze oraz barytonie. Pojawiały się także małe problemy z utrzymaniem wspólnego, spokojnego pulsu we wszystkich głosach. Czujność dyrygenta oraz wzajemne słuchanie się chórzystów pozwoliło jednak na satysfakcjonujące przeprowadzenie całego utworu. W tej części koncertu uwagę zwracały dwie kompozycje oraz jedno opracowanie pieśni *Dobranoc głowo święta* ks. Józefa Surzyńskiego. Przejrzystość budowy oraz dobór muzycznych środków wyrazu zdecydowanie sprzyjały płynnemu prowadzeniu frazy oraz przekazaniu treści słownej. Ciekawym przykładem nawiązującym do stylu mistrzów epoki renesansu była *Missa in adorationem Sacritissimi Cordis Jesu* op. 26, z której zaprezentowane zostały części: *Kyrie*, *Sanctus*, *Benedictus* i *Agnus Dei*. Chociaż momentami uwagę zwracało zbyt ostre i nie zawsze wyrównane brzmienie w głosie sopranowym, to jednak utwór ten został starannie przygotowany i pozwolił na pełne ukazanie walorów warsztatu kompozytorskiego.

Głównym założeniem pracy doktorskiej pana Leszka Górki było ukazanie działalności ks. Józefa Surzyńskiego w odniesieniu do cecylikańskiej reformy muzyki kościelnej w Polsce. Z tego też powodu wielce zasadnym było zaprezentowanie w drugiej części koncertu preludium organowych przeznaczonych do wykonywania podczas liturgii i napisanych z myślą o muzykach kościelnych, którzy nie posiadali odpowiedniego przygotowania i wykształcenia. Ponieważ jednak część ta nie odnosi się bezpośrednio do zagadnień z zakresu dyrygentury, pozwolę sobie w recenzji pominąć ten fragment koncertu. Zwieńczeniem artystycznej prezentacji były cztery utwory wokально-instrumentalne. Kompozycja *Ego sum panis vivus* ks. Józefa Surzyńskiego, w oryginalnej wersji przeznaczona na cztery głosy mieszane i organy lub instrumenty dęte, na potrzeby recenzowanego koncertu została zinstrumentowana przez Łukasza Łodygowskiego na orkiestrę w składzie: flet, obój, fagot i kwintet smyczkowy. Podobnie obsada wykonawcza przedstawiała się w utworach: *O gloriosa Domina* Mikołaja Zieleńskiego, *Wszystkie trony niebieskie* i *Gloria z Missa Dominicalis* op. 24 ks. Józefa Surzyńskiego. Autorem instrumentacji *Glorii* był Mariusz Matuszewski. W tej części koncertu można było zauważyć, że współpraca z orkiestrą sprawia dyrygentowi i chórzystom dużą radość. Brzmienie zespołu kameralnego było wyrównane, a odpowiednie proporcje dynamiczne między chórem a orkiestrą gwarantowały słuchaczom muzyczną satysfakcję. Nieco dyskusyjna wydała mi się interpretacja dzieła Mikołaja Zieleńskiego *O gloriosa Domina*, ze względu na relacje temp między częściami – fragment w metrum nieparzystym był zbyt wolny – oraz towarzyszenie orkiestry grającej na współczesnych instrumentach. O ile opracowania wokально-instrumentalne podkreślały walory brzmieniowe

utworów ks. Józefa Surzyńskiego, o tyle w dziele Mikołaja Zieleńskiego, w mojej ocenie, obecność orkiestry tych walorów nie wzmocniła.

Reasumując, mimo zauważonych niedoskonałości, cały koncert postrzegam pozytywnie, w pełni doceniając wkład pracy włożony w przygotowanie ambitnego programu artystycznego z amatorskim zespołem wokalnym. Warto podkreślić dobry kontakt dyrygenta z wykonawcami, co jak najlepiej świadczy o jego zawodowych predyspozycjach. Nie można nie wspomnieć, że koncert został bardzo dobrze przyjęty przez licznie zgromadzoną publiczność, co jest również dowodem na szacunek i uznanie, jakim cieszy się pan Leszek Górka w lokalnej społeczności.

Z dziełem artystycznym związana jest pisemna rozprawa doktorska na temat działalności ks. dr. Józefa Surzyńskiego w kontekście cecylianśkiej odnowy muzyki kościoła rzymskokatolickiego. Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów opatrzonych wstępem, zakończeniem, bibliografią oraz streszczeniami w języku polskim i angielskim. Uzupełnieniem pracy jest aneks zawierający partytury wykonywanych utworów. Pierwsze dwa rozdziały poświęcone są rozważaniom historycznym o początkach form wokalnych w liturgii kościoła oraz wzorcowych śpiewach liturgicznych. Autor wprowadza czytelnika w problematykę, odnosząc się do znaczenia słowa i Pisma Świętego jako źródeł inspiracji dla kompozytorów. Następnie opisuje kolejno takie formy, jak: psalm, chorał, msza, a także przedstawia genezę zespołów wokalnych, sięgając do zapisów ze Starego Testamentu, dziejów muzycznych starożytnej Grecji i początków śpiewu chorału gregoriańskiego. Szerzej temat chorału gregoriańskiego ujęty jest w dalszej części pracy zorientowanej na śpiewy liturgiczne. Wśród nich autor wskazuje także na formy polifoniczne, opisując ważne w dziejach muzyki kościelnej reformy wprowadzane kolejno przez Sobór Trydencki, papieża Piusa X i II Sobór Watykański. Kontynuacją zagadnień reformatorskich jest trzecia część rozprawy związana z historią ruchu cecylianśkiego, począwszy od charakterystyki muzyki liturgicznej w Europie głównie w XVIII i XIX wieku, a następnie w samej Polsce. W pierwszych dwóch podrozdziałach autor nie zawsze stosował zasadę chronologicznego ujęcia problematyki, a przyjęte w tytułach ramy czasowe nie były uwzględniane w treści, np. w podrozdziale *Przedcecylianśkie tendencje odnowy liturgicznej w Europie* autor rozszerzył dygresje na temat chorału gregoriańskiego aż do wieku XX, podczas gdy wątek ten w mojej ocenie mógłby być przypisany do poprzedniego rozdziału o wzorcowych śpiewach liturgicznych. W kolejnym podrozdziale *Tendencje reformatorskie końca XVIII i I poł. XIX wieku* mowa jest jedynie o wydarzeniach z okresu 1816-1848, zaś treści dotyczące końca wieku XVIII można było znaleźć we wcześniejszym fragmencie rozprawy. W następnych

podrozdziałach zapoznajemy się z ideami ruchu cecylińskiego oraz ich wdrażaniem w Europie i w Polsce. Autor przedstawia także stan naszej rodzimej muzyki liturgicznej przed reformą cecylińską. Wszystkie te treści są wyczerpujące i świadczą o wnikliwym podejściu do podejmowanej problematyki. Czwarty rozdział poświęcony jest osobie ks. dr. Józefa Surzyńskiego, jego życiu oraz niezwyklej aktywności jako kapłana, społecznika, dyrygenta, pedagoga, muzykologa i kompozytora. W tym fragmencie rozprawy poznajemy postać człowieka wielce zasłużonego dla polskiej muzyki kościelnej, a wydaje się, że obecnie zbyt mało docenianego i popularyzowanego. W ostatniej, piątej części dysertacji autor dokonuje analizy i interpretacji utworów stanowiących program dzieła artystycznego.

W całej rozprawie pewne zastrzeżenia może budzić jedynie strona formalna związana z tworzeniem przypisów (odnoszenie się do pozycji już wymienianej), bibliografii (autorzy wymieniani są od inicjału imienia, a nie nazwiska, od pozycji 52 brak porządku alfabetycznego) oraz zastosowaniem zasady konsekwencji w pisowni (np. numeracja rozdziałów, stosowanie pisowni z wykorzystaniem kursywy etc.). Autor nie podaje również źródeł zamieszczonych w pracy ilustracji. Niemniej cały opis dzieła artystycznego ukazuje zadowalającą wiedzę mgr. Leszka Górki w zakresie wybranego tematu oraz zagadnień teoretycznych, a tym samym zasługuje na pozytywną ocenę.

Jak pisze we wstępie autor:

Celem niniejszej rozprawy jest ukazanie cecylińskiej reformy muzyki kościelnej i działalności na tym polu ks. dr. Józefa Surzyńskiego, człowieka, który stał się pryncypałem tej odnowy w Polsce, realizując jej idee w praktyce oraz aktywizując innych do ofiarnej pracy.

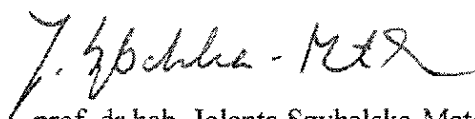
Biorąc pod uwagę przedstawione w rozprawie doktorskiej treści, jestem przekonana, że pan Leszek Górka jest jednym z kontynuatorów głoszonych przez ks. dr. Józefa Surzyńskiego idei, zaktywizowanym „do ofiarnej pracy” poprzez swoją działalność artystyczną i naukową.

Mogę więc stwierdzić, że podjęty temat został przez mgr. Leszka Górkę zrealizowany w sposób kompletny i satysfakcjonujący, co pozwala na jego pozytywną ocenę merytoryczną, a zarówno dzieło artystyczne, jak i jego opis stanowią twórczy wkład w rozwój dyscypliny artystycznej: *dyrygentura*.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawioną rozprawę doktorską w postaci dzieła artystycznego i jego opisu, stwierdzam, że mgr Leszek Górka zaprezentował oryginalne rozwiązanie problemu

artystycznego, a także wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną i umiejętnościami umożliwiającymi samodzielną pracę dyrygenta. Tym samym, powołując się na art. 13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, wnioskuję do Rady Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Muzyki Kościelnej Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu o nadanie mgr. Leszkowi Górcie stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej *dyrygentura*.

prof. dr hab. Jolanta Szybalska-Matczak